

KS. STANISŁAW ARASZCZUK

NOWE OBRZĘDY EGZORCYZMÓW

Kościół nieustannie zachowuje świadomość i wolę walki ze złem. *Katechizm Kościoła katolickiego* przypomina, że „gdy Kościół publicznie i na mocy swojej władzy prosi w imię Jezusa Chrystusa, by jakaś osoba lub przedmiot były strzeżone od napaści Złego i wolne od jego panowania, mówimy o egzorcyzmach” (KKK 1673). Słowo egzorcyzm wywodzi się z klasycznej greki: *orkos* – przysięga, słowa pochodne: *eksorkoo* i *eksorkidzo*, *eksorkidzein* łączyły się z przysięganiem. W praktyce kościelnej słowa: *exorcismus*, *exorcisare* związane są z walką z szatanem, wzywaniem, nakazywaniem, poleceniem w imię Jezusa, aby uznał Boga¹.

Wśród form pomocy człowiekowi dręczonemu lub opętanemu „wyróżnia się egzorcyzm uroczysty, zwany wielkim lub większym, będący obrzędem liturgicznym. Z tej racji egzorcyzm mający na celu wypędzenie złych duchów lub uwolnienie od ich demonicznego wpływu, mocą duchowej władzy, jaką Jezus powierzył Kościołowi, jest błaganiem lub żądaniem należącym do dziedziny sakramentaliów, a zatem świętym znakiem oznaczającym skutki przede wszystkim duchowe, osiągnęte przez modlitwę Kościoła” (*Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne* s. 11).

¹ Por. B. NADOLSKI. *Egzorcyzm*. W: *Leksykon liturgii*. Oprac. B. Nadolski. Poznań 2006 s. 369. Zob. P. TOWAREK. *Egzorcyzm. Historia, liturgia, teologia*. Olsztyn 2008.

W dekreście ogłaszającym nową księgę egzorcyzmów wspomniane jest, że „W naszych czasach okazało się stosowne krytyczne rozpatrzenie dotychczasowych przepisów oraz formuł modlitw zawartych w tytule XII Rytuału Rzymskiego i dostosowanie ich do postanowień Konstytucji *Sacrosanctum Concilium* Soboru Watykańskiego II, a zwłaszcza do jej artykułu 79. Dlatego też Kongregacja ogłasza odnowione Obrzędy egzorcyzmu, zatwierdzone przez papieża Jana Pawła II dnia 1 października 1998 roku, i zarządza, aby były stosowane zamiast przepisów i formuł obowiązujących dotąd na podstawie tytułu XII Rytuału Rzymskiego. Na mocy prawa wydanie łacińskie może być używane od dnia jego ogłoszenia. Niechaj Konferencje Episkopatu zatroszczą się o przygotowanie przekładów na języki ojczyste, odpowiednie dostosowanie ich zgodnie z wymogami prawa oraz przedłożenie Stolicy Świętej do zatwierdzenia”². Polski przekład części *Rytuału rzymskiego* zatytułowany *Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne* zatwierdziła w dniu 26 XI 1999 r. obradująca w Częstochowie na 302. Zebraniu Plenarnym Konferencja Episkopatu Polski. Uchwała ta została potwierdzona przez Kongregację Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów dekretem z dnia 12 V 2001 r. (Prot. 59/OO/L)³. Wydanie wzorcowe, przygotowane do użytku liturgicznego przez Księgarnię św. Jacka w Katowicach, ukazało się w 2002 r.

1. STRUKTURA NOWEJ KSIĘGI OBRZĘDÓW EGZORCYZMÓW

Od 1614 r. Kościół katolicki w obrzędzie egzorcyzmów posługiwał się *Rytuałem rzymskim* z tego właśnie roku. Sobór Watykański II, podejmując dzieło odnowy Kościoła, widział także potrzebę uaktualnienia prawodawstwa dotyczącego kwestii egzorcyzmów i urzędu egzorcyzysty⁴. Odnowiony rytuał egzorcyzmów wpisuje się w proces posoborowej rewizji ksiąg liturgicznych, zrealizowany w ścisłej symbiozie z normami i kryteriami ustanowionymi przez soborową konstytucję o

² *Rytuał Rzymski. Odnowiony zgodnie z postanowieniem świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Jana Pawła II. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*. Katowice 2002 s. 7.

³ *Tamże*. s. 5.

⁴ M. SAJ. *Egzorcyzmy w praktyce Kościoła*. „Homo Dei” 77:2008 nr 2 s. 62.

liturgii, w celu zapewnienia tym księgom charakteru teologiczno-duszpasterskiego, osadzonego na solidnych fundamentach biblijnych. Ponadto zatroszczono się o taką strukturę obrzędu, która byłaby w stanie zaspokoić wymóg celebracji czytelnie uzewnętrzniającej wiarę Kościoła oraz siłę jego modlitwy w obszarze związanym z egzorcyzmami. Oprócz tego starano się przy opracowywaniu nowej księgi egzorcyzmów uwzględnić kulturowy poziom współczesnych społeczeństw i stan ich wrażliwości na rzeczywistość nadprzyrodzoną, proponując zasady rozsądne, jak też zostawiając możliwość adaptacji obrzędów do poszczególnych przypadków, objawiających opętanie demoniczne⁵.

Egzorcyzm jest sakramentalium, czyli świętym znakiem, oznaczającym skutki, szczególnie duchowe, osiągane przez modlitwę Kościoła. Konstytucja o liturgii świętej wyraźnie zaleca, aby obrzędy sakramentaliów opracowane zostały „w myśl naczelnej zasady o świadomym, czynnym i łatwym do zrealizowania udziale wiernych, uwzględniając przy tym współczesne potrzeby” (KL 79).

Nawiązując do wskazań soborowej odnowy, struktura nowej księgi egzorcyzmów obejmuje: Dekret, Wstęp, Wprowadzenie, które podejmuje następujące problemy: I. O zwycięstwie Chrystusa i władzy Kościoła przeciwko demonom; II. O egzorcyzmach w uświęcającym urzędzie Kościoła; III. O szafarzu egzorcyzmu i warunkach do przeprowadzenia egzorcyzmu większego; IV. Obrzęd stosowany; V. O okolicznościach i przystosowaniach; VI. O adaptacjach będących w kompetencjach Konferencji Episkopatów. Rozdz. I: Obrzęd egzorcyzmu większego; Rozdz. II. Teksty, które mogą być stosowane według uznania (Psalmy, Ewangelie, formuły egzorcyzmów); Dodatki: 1. Błaganie i egzorcyzm, które mogą być stosowane w szczególnych okolicznościach życia Kościoła; 2. Modlitwy błagalne, jakie wierni prywatnie mogą znosić w zmaganiu się z mocami ciemności.

W rytuale tym zasadniczą część, dotyczącą samego sposobu celebracji obrzędu egzorcyzmu, poprzedza niezwykle ważne wprowadzenie teologiczne i pastoralne. Wprowadzenie to stara się przybliżyć i wyjaśnić doktrynę Kościoła na temat zbawczego dzieła Chrystusa, mając na uwadze zgubne działanie szatana w dziejach ludzkości, z

⁵ A. ŻĄDŁO. *Nowy obrzęd egzorcyzmu uroczystego*. W: *Egzorcyzmy w tradycji i życiu Kościoła*. Red. A. Żądło. Katowice 2007 s. 54.

którym Kościół nadal toczy walkę, między innymi poprzez liturgiczną celebrację egzorcyzmów. Dwa duże zasadnicze rozdziały nowych obrzędów egzorcyzmów i innych modlitw błagalnych zawierają sposób sprawowania tego obrzędu przez osoby do tego uprawnione oraz teksty, które mogą być stosowane⁶.

2. SZAFARZ EGZORCYZMU WIĘKSZEGO I WARUNKI JEGO SPRAWOWANIA

Szczególnym wyrazem przekonania, że egzorcyzm jest aktem Kościoła, jest wymaganie szczególnej misji dla osoby, której powierzona zostaje posługa egzorcyzmowania⁷. Jako celebracja, egzorcyzm uroczysty stanowi czynność liturgiczną, której podmiotem sprawowania jest cały Kościół. Ponieważ liturgia jest zawsze działaniem Chrystusa, jak też wspólnoty Kościoła, posługę sprawowania egzorcyzmów nad opętanymi mocą specjalnego i wyraźnego zezwolenia powierza miejscowy ordynariusz, którym z reguły jest biskup diecezjalny. Z tego powodu przypomina się we *Wprowadzeniu do obrzędów egzorcyzmów*, że „zezwolenia tego należy udzielać jedynie kapłanowi odznaczającemu się pobożnością, wiedzą, roztropnością i nieskazitelnością życia, oraz specjalnie przygotowanemu do tego zadania. Kapłan zaś, któremu na stałe lub doraźnie została powierzona funkcja egzorcysty, niech to dzieło miłości pełni z zaufaniem i pokorą pod kierunkiem biskupa diecezjalnego. Ilekroć w tej księdze jest mowa o «egzorcyście», zawsze trzeba mieć na uwadze «kapłana egzorcystę»” (EMB 13).

W przypadku jakiegś ingerencji w życie danego człowieka, którą nazywa się diabelską, egzorcysta powinien zawsze zachować wielką ostrożność i roztropność, aby zbyt łatwo nie uwierzyć, że dana osoba została opętana przez szatana. Być może taka osoba cierpi z powodu swojej choroby, zwłaszcza psychicznej. Rytuał podpowiada egzorcycie, aby też łatwo nie dawał wiary, że jest to opętanie szatańskie, gdy ktoś doznaje tylko pokus diabelskich, uważa, że jest udęczoney i pozostawiony samemu sobie. Może być i tak, że szatan swoimi „pod-

⁶ Por. SAJ. *Egzorcyzmy w praktyce Kościoła*. s. 63.

⁷ *Tamże*. s. 59.

stępnymi sztuczkami” (EMB 14) będzie starał się odwieść egzorcystę od przystąpienia do wykonania obrzędu egzorcyzmu.

Pierwszym z zadań przewodniczącego liturgii egzorcyzmów jest roztropne rozeznanie sytuacji człowieka proszącego o egzorcyzm, w celu stwierdzenia prawdziwego opętania go przez demona. Egzorcysta powinien umieć odróżnić atak diabła skierowany na daną osobę od zbyt pochopnego przekonania, że ktoś został poddany czarom, złym czyimś urokom lub został przez kogoś przeklęty. Kapłan egzorcysta nie powinien takim osobom odmawiać swojej duszpasterskiej pomocy, chociaż nie będzie to sprawowanie liturgii egzorcyzmu. Rytuał przypomina, że „zgodnie z uznaną praktyką uważa się, że o opętaniu przez diabła świadczą następujące objawy: ktoś wypowiada wiele słów w nieznanym sobie języku albo też rozumie mówiącego; wyjawia sprawy dalekie i ukryte; wykazuje siły nieproporcjonalne do wieku albo przekraczające naturalne możliwości. Objawy te mogą być pewną wskazówką. Ponieważ jednak niekoniecznie muszą być uznawane jako pochodzące ze strony diabła, należy brać pod uwagę także inne zachowania, zwłaszcza natury moralnej i duchowej, które również mogą wskazywać na działanie diabła, jak np. gwałtowna nienawiść do Boga, do Najświętszego Imienia Jezusa, Najświętszej Maryi Panny i świętych, do Kościoła, do słowa Bożego, do przedmiotów sakralnych, obrzędów, zwłaszcza sakramentalnych, i do świętych obrazów. Trzeba wreszcie starannie rozważyć związek wszystkich tych oznak z wiarą i duchową walką w życiu chrześcijańskim. Zły bowiem jest przede wszystkim nieprzyjacielem Boga i wszystkiego, co wierni łączą z Jego zbawczym działaniem” (EMB 16).

Rytuał podpowiada, że można za egzorcyzmowane osoby lub razem z nimi odmówić odpowiednie modlitwy, wypraszając tym osobom Boży pokój i Boże błogosławieństwo. Nie należy odmawiać duchowej, modlitewnej pomocy również tym osobom, które doznają pokus, jest im źle, odczuwają niepokój. Rytuał zaznacza, że z taką pomocą może przyjść także kapłan niebędący egzorcystą, a nawet diakon, odmawiając stosowne modlitwy. Decyzję o konieczności zastosowania obrzędu egzorcyzmu egzorcysta winien podjąć rozważnie, zachowując zawsze tajemnicę spowiedzi, po wnikliwym zbadaniu sprawy i zasięgnięciu w miarę możliwości opinii specjalistów w dziedzinie duchowej, a jeśli trzeba – lekarzy i psychiatrów, otwartych na sprawy życia wewnętrznego (EMB 17). W przypadkach dotyczących niekatolika oraz

w innych trudnych okolicznościach należy odnieść się do biskupa diecezjalnego, który, aby postąpić roztropnie, może przed podjęciem decyzji odnośnie do egzorcyzmu zasięgnąć zdania specjalistów (EMB 18).

Ważne jest także, aby egzorcyzm sprawować w taki sposób, by wyrażał wiarę Kościoła i nie nastęczał nikomu skojarzenia z czynnością magiczną, względnie zabobonną. Nie należy dopuszczać do tego, by stał się dla obecnych widowiskiem. Nie wolno udostępniać przebiegu egzorcyzmu żadnym środkom społecznego przekazu. Zarówno egzorcysta, jak uczestnicy obrzędu winni zachować dyskrecję i nie informować o nim ani przed faktem, ani po jego dokonaniu (EMB 19). W nawiązaniu do słów Pisma Świętego, że pewnych złych duchów nie można wyrzucić inaczej niż przez post i modlitwę, a także za przykładem świętych Ojców Kościoła, egzorcysta sam, a także poprzez inne osoby powinien te dwa środki stosować w nawiązaniu do praktyki egzorcyzmu (EMB 31).

Wierny dręczony przez szatana powinien w miarę swoich możliwości, szczególnie przed egzorcyzmem „modlić się do Boga, podejmować umartwienie, często odnawiać wyznanie wiary otrzymanej na chrzcie, przystępować częściej do sakramentu pojednania oraz posilać się Chlebem eucharystycznym” (EMB 31). Także osoby życzliwe dręczonemu wiernemu: krewni, przyjaciele, spowiednik, kierownik duchowy, również inni wierni winni go wspomagać swoimi modlitwami.

Obrzędy egzorcyzmu należałoby sprawować z dala od tłumu, w kaplicy bądź innym odpowiednim miejscu. Powinien być zawsze w takim pomieszczeniu widoczny wizerunek Ukrzyżowanego (krzyż lub obraz), także obraz lub figura Najświętszej Maryi Panny. Rytuał oznacza, że egzorcysta winien korzystać umiejętnie z tekstów liturgicznych tam zamieszczonych, biorąc pod uwagę egzorcyzmowaną osobę i dostosowując je do potrzeb tej osoby. Należy wziąć też pod uwagę stan fizyczny i psychiczny dręczonej osoby. Jeżeli nie będą liturgii egzorcyzmu towarzyszyły inne osoby (sam celebrans), niech egzorcysta pamięta, że to on reprezentuje cały Kościół, który jest w nim obecny i niech to oznajmi dręczonej osobie. Należy także zadbać, aby osoba dręczona podczas egzorcyzmu, na ile będzie to możliwe, „zachowała wewnętrzne skupienie, zwróciła się do Boga oraz z usilną wiarą i głęboką pokorą błaga o swe wyzwolenie. Kiedy udreki się potęgują, niech je cierpliwie znosi, nie tracąc nadziei, że posługa Kościoła dozna Bożej pomocy” (EMB 34).

Przez przewodniczenie liturgii egzorcyzmu kapłan składa świadectwo wiary Kościoła, której domaga się celebracja egzorcyzmu, aby się uchronić przed niebezpieczeństwem kojarzenia jej z czynnością magiczną, względnie zabobonną, lub z jakąkolwiek formą widowiska. Z tego powodu „nie wolno udostępniać przebiegu egzorcyzmu żadnym środkom społecznego przekazu” (EMB 24). Pamiętając o tym, że pewnych złych duchów nie można wyrzucić inaczej niż przez modlitwę i post, egzorcysta, idąc za przykładem Świętych Ojców, będzie się starał w miarę możliwości stosować osobiście lub poprzez innych przede wszystkim te dwa środki w celu uproszenia Bożej pomocy (EMB 31).

3. OBRZĘDY EGZORCYZMU WIĘKSZEGO

We Wprowadzeniu teologicznym i pastoralnym zaleca się, by egzorcyzm uroczysty sprawowany był „z dala od tłumu” (EMB 33). Tajemnica Bożego miłosierdzia staje się jednak dla nas trudniejsza do pojęcia, kiedy za Bożym dopuszczeniem zdarzają się przypadki szczególnego udręczenia i opętania przez diabła jakiegoś człowieka należącego do Bożego ludu i oświeconego przez Chrystusa po to, aby jako syn światłości doszedł do życia wiecznego. Jasno objawia się wówczas (por. Ef 6,12) tajemnica nieprawości, która działa w świecie (por. 2 Tes 2,7), chociaż diabeł nie może przekroczyć granic wyznaczonych mu przez Boga. Ta forma władzy diabła nad człowiekiem różni się od wpływu, jaki przechodzi na człowieka z tytułu grzechu pierwotnego i jest grzechem. W takich przypadkach Kościół błaga Chrystusa Pana i Zbawiciela oraz, ufając Jego mocy, śpieszy z wieloraką pomocą człowiekowi dręczonemu lub opętanemu, aby od tego dręczenia lub opętania został uwolniony (EMB 10).

W obrzędach egzorcyzmu szczególną wagę należy przywiązywać nie tylko do samych formuł, lecz także do gestów i rytów, którym przysługuje pierwszeństwo i podstawowe znaczenie z tego tytułu, iż są stosowane w okresie oczyszczenia na drodze katechumenalnej. Należy do nich: znak krzyża, nałożenie rąk, tchnięcie (*exsufflatio*) i pokropienie pobłogosławioną wodą (EMB 20).

Obrzędy rozpoczynają się pokropieniem pobłogosławioną wodą, które jako upamiętnienie oczyszczenia otrzymanego we chrzcie jest

obroną kuszonych przed zasadzkami nieprzyjaciela. Wodę można błogosławić przed obrzędami albo w czasie obrzędów, przed pokropieniem, zależnie od okoliczności, mieszając z wodą sól (EMB 21). Następuje modlitwa litanijna, w której przez wstawiennictwo wszystkich świętych wzywamy Bożego miłosierdzia nad człowiekiem dręczonym. Po litanii egzorcysta może recytować jeden psalm lub niektóre psalmy wyrażające błaganie o opiekę Najwyższego i podziw dla zwycięstwa Chrystusa nad złym duchem. Psalm recytuje się w sposób ciągły lub responsoryjny. Na koniec egzorcysta może dodać modlitwę po psalmie. Z kolei odczytuje się Ewangelię jako znak obecności Chrystusa, który własnym słowem głoszonym w Kościele zaradza ludzkim cierpieniom. Potem egzorcysta kładzie ręce na dręczonego, błagając Ducha Świętego, aby diabeł odszedł od człowieka, który przez chrzest stał się świątynią Bożą. W tym samym czasie może tchnąć w twarz dręczonego. Teraz recytuje się wyznanie wiary (Symbol) albo odbywa się wyrzeczenie szatana i odnowienie chrzcielnego wyznania wiary. Następuje modlitwa Pańska, w której błagamy Boga, naszego Ojca, aby nas wybawił od Złego. Po tych czynnościach egzorcysta ukazuje dręczonemu wizerunek Krzyża Pańskiego, który jest źródłem wszelkiego błogosławieństwa i łaski, a następnie czyni nad nim znak krzyża, który wyraża władzę Chrystusa nad diabłem. Wreszcie wypowiada błagalną formułę skierowaną do Boga oraz formułę rozkazującą, w której w imię Chrystusa wprost wyklina diabła, wzywając go, aby odszedł od dręczonego. Formuły rozkazującej nie należy stosować bez uprzedniej formuły błagalnej. Formułę zaś błagalną można wypowiadać także bez formuły rozkazującej. Wszystkie wymienione czynności w razie potrzeby można powtarzać albo podczas tej samej celebracji, albo w innym czasie, dopóki osoba dręczona nie zostanie zupełnie uwolniona. Obrzędy kończą się pieśnią dziękczynną, modlitwą oraz błogosławieństwem (EMB 22-30).

Rytuał zaleca, aby egzorcysta, biorąc pod uwagę uwarunkowania i okoliczności życia osoby dręczonej przez szatana, swobodnie korzystał z różnych wariantów zaproponowanych w tej księdze. Zachowując strukturę celebracji, winien dobrać odpowiednie formuły i modlitwy, dostosowując je do potrzeb każdej osoby.

- a) Przede wszystkim niech uwzględni fizyczny i psychiczny stan dręczonego oraz możliwość zmian w jego samopoczuciu w przeciągu dnia, a nawet godziny.

- b) Również wtedy, gdy nie ma choćby małego grona wiernych, jakiego domaga się roztropność i płynąca z wiary mądrość, niech egzorcysta pamięta, że już w nim samym i w osobie dręczonej uobecnia się Kościół oraz przypomni o tym wiernemu, który doznaje udręki.
- c) Niech egzorcysta zawsze dba o to, aby osoba dręczona zachowała podczas egzorcyzmu, na ile to dla niej możliwe, wewnętrzne skupienie, zwróciła się ku Bogu oraz z silną wiarą i głęboką pokorą błagała o swe wyzwolenie. Kiedy udręki się potęgują, niech je cierpliwie znosi, nie tracąc nadziei, że przez posługę Kościoła dozna Bożej pomocy (EMB 34).

Jeśli wyda się stosowne, aby do udziału w obrzędach dopuścić wybrane grono uczestników, należy ich wezwać, aby usilnie modlili się za dręczonego brata czy to prywatnie, czy w sposób przewidziany w obrzędach. Niech się jednak powstrzymają od wypowiedziania jakiegokolwiek formuły egzorcyzmu, czy to błagalnej, czy rozkazującej, gdyż są one zastrzeżone egzorcystom (EMB 35).

Wypada, aby wierny uwolniony od udręki szatana, zarówno osobiście, jak razem z członkami swej rodziny złożył Bogu dziękczynienie za otrzymany dar pokoju. Należy go zachęcić, aby trwał na modlitwie, zwłaszcza zaczerpniętej z Pisma Świętego, często przystępował do sakramentów pokuty i Eucharystii oraz prowadził życie wypełnione czynami miłosierdzia i bratniej miłości względem wszystkich (EMB 36).

WNIOSKI PASTORALNE

Świadomość zagrożenia opętaniem winni mieć wszyscy wierzący. Charyzmat uzdrawiania w Kościele jest związany z działaniem Ducha Świętego, który objawia ostateczne zwycięstwo Jezusa nad szatanem, grzechem i śmiercią. Jego owocem jest doświadczenie duchowej radości, pokoju i wolności, ponieważ najpierw jest uzdrowienie duchowe przez pojednanie się z Bogiem i całkowite podporządkowanie się Jego woli, a jeżeli następuje uzdrowienie fizyczne, to jest ono znakiem uzdrowienia duchowego. Najważniejsze jest uzdrowienie duchowe, które dokonuje się przez zerwanie z grzechem i pojednanie się z Bogiem.

Jedynym skutecznym sposobem uzdrowienia, wyzwolenia się z niszczących wpływów szatana jest poddanie się terapii, którą ofiaruje nam Jezus Chrystus. Należy najpierw rozpocząć od szczerej spowiedzi i intensywnej modlitwy, aby Jezus przerwał wszelkie więzy łączące osobę ze złymi duchami. Trzeba, jeżeli jest to możliwe, codziennie uczestniczyć w Eucharystii i przyjmować Komunię Świętą, ofiarować Jezusowi wszystkie swoje cierpienia duchowe i fizyczne, ofiarować się Niepokalanemu Sercu Najświętszej Maryi Panny, modlić się na różańcu, koronką do Bożego Miłosierdzia, czytać Pismo Święte. Na wyzwolenie się z niewoli sił zła i uzdrowienie wszelkich ran duchowych potrzeba czasu, dlatego należy uzbroić się w cierpliwość w znoszeniu cierpienia. Wtedy ta trudna sytuacja, w której się znajduje człowiek stanie się dla niego błogosławieństwem i intensywną drogą dojrzewania do świętości.

NEW EXORCISM RITES

S u m m a r y

The Church unceasingly preserves awareness and willpower of the fight against evil. Amongst forms of assistance for the distressed and possessed man is stood out ceremonious exorcism called great which is the liturgical rite. The rite titled *Exorcisms and other propitiatory prayers* (Katowice 2002) in addition to extremely important theological and pastoral introduction includes a way of performing the exorcisms by authorized persons and texts which can be used.

Thum. Jarosław Sempryk

Słowa kluczowe: egzorcyzm, obrzęd egzorcyzmu, szafarz egzorcyzmu większego, uświęcająca funkcja Kościoła.

Key words: exorcism, exorcism rite, dispenser of greater exorcism, consecrating function of Church.